مرکه وال : انجنیرعبدالقادر « مسعود »
د نشر نیټه : ۱۲ اګست ۲۰۱۲ میلادی

زموږ د هیواد له ځوان او پیاوړي ژورنالیست، تکړه لیکوال او شاعر ښاغلي نذیراحمد « سهار » سره مرکه

نذیر احمد سهار

موږ په دې مرکه کې هڅه کړې ، له ښاغلي او منلي لیکوال، رسنوال او شاعر سهار سره د یولړ پوښتنو ابنتنو له لارې داسې څه ترلاسه کړوچې په ځا نګړي ډول د ځوان فرهنګي پښت لپاره هم ګټوروي او هم په زړه پورې. په دې مانا چې په اړوندوډګروکې یې ازمېښتونه اونوښتونه، بري او بریاوې ځانته مخبېلګه کاندې. په پرمختللې نړۍ کې د پوهې او فرهنګ ډېرى نوموړې ستېې د دې زیږ نده دي چې له هماغه لومړیوهاندوهڅویې د خپل ټاټوبي او لا ان د نړۍ پرکچ یو څوک نومیالي ځانته ایډیال ټاکلی او د هماغه پر پلونو یې پل ایښی دی.
تر کوم بریده چې د ګران اوهڅاند فرهنګیال سهار له ادبي او رسنیزو لیکنو، ژباړنو او ادبي پنځونو، په تېره نوښتګرانه شعر څخه را څرګندېږي، ربښتیا هم دی د نوي پښتني پښت یو ایډیال استازی ګڼلای شو. هره کرښه، هره غونډله او مسره یې د ولسي او انساني مینې ځلندویي کوي او موږ هم په همدې مینه او ولوله د دې جوګه و ګاڼه، سم

له لاسه ورسره د ليکوال، رسنوال او ژباړن په توګه خپلې پوښتنې ابښتنې شريکې کړو او په راتلونکې کې ورته د يوه نوښتګر شاعرپه توګه د يوې جلا مرکې بلنه ورکړو.
دادی، د تېرو مرکو په څېر ترهرڅه وړاندې د دغې فرهنګي ستي د اند و ژوند د پوره پېژندګلوی په موخه له لنډ ژوند ليک سره د څو ګډوقلمي دوستانو پېرزو ينې هم رانغاړو.
نذيراحمد سهار ديرش کاله وړاندې د ارواښاد جګړن مير احمد مسود په کورکهول کې سترګې غړولې دي، چې دا کورنی د پښتنو له يوې سترې، درنې (مسود) قبيلې سره تړاو لري. خو سره له دې هيڅکله د ټبرولی په لومه کې نه دی نښتی او شعار يې د ولسولی پر محور را څرخي اوله همدې ليد توګی سره يې ځانته لنډ نوم ((سهار)) غوره ګڼلی دی.
لومړنی زده کړې يې په وزيرستان، منځنی د پيښور په حضرت قيس بن سعد ليسه او لوړې هغه يې د کابل پوهنتون د ژورناليزم په پوهنځي کې بشپړې کړې دي. پر (۱۳۸۳) لمريز کال يې د ليسانس برېليک ترګوتو کولو راهيسې د خبريالی او ورسره ورسره د ليکوالی او شعر و شاعری لاره پر مخ اخېستې ده.
لا د پوهنځي زده کوونکی وو، چې په رسنوالي او ليکوالي غبرګو ډګروکې يې خپلې وړتياوې پرکاراچولې، له سهار ورځپاڼې رانيولې، تر کليد اونيزې، کليد راډيو، ويسا ورځپاڼې، لمراو طلوع تلويزون، پژواک خبري آژانس او کابل نيوز پورې يې خپلو ازمېښتونو ته اوږه ورکړې وه.

ـ زموږ دهيواد نوميالي ژبپوهاند اود شعر و ادب تولمنلي استاد پوهاند ډوکتورمجاوراحمد زيار په خپله يوه ليکنه کې د ښاغلي سهارد فرهنګي هاند وهڅو په اړه داسې کښلي دي:
((له ګران او هڅاند سره لومړی پلا د نړيجال(انټنېټ) په ارته بيرته ورشوکې مخامخ شوم او د پوهنځي پر وروستي کال يې په((ادبي بهير)) کې مخامخ ليدنې سترګې را وروښلې چې له ((کليد)) سره يې خپل ځانګيزه همکاري پر مخ وړله. په بندار کې يې له يو رنګين غزله هم راته پوره پته ولګېده چې دی په تو له مانا د ځوان فرهنګي- کمپيوټري پښت د هماغو هڅاندو اومخکښو څېرو په کتارکې راځي. په دې توګه يې دا هود وهيله په زړه کې را تو کولې وه چې که وکړای شم، په وده وش اولاغوړيدا کې يې يو څه ونډه واخېسای شم او تر هرڅه له مخه خپل پوهنتوني مهال ورپرياد کړم چې مې څنګه له يوا زېنی سرکاري راډيو او بيا درو ګونو ورځپاڼو او همدومره شمېر مهالنيو سره د قلمي همکاريو تر څنګه وياندې او خبريالي هم کوله، هغه هم په هغو لنډو تنګو شرايطو او تخنيکي تنګسو کې... او بيا يې دېته خير کړم چې د ډېرو غونډې يوازې پر رسنوالی بسيا پاتې نه شي، ليکوالي او تر شعروشاعری پورې ادبي هاندوهڅې نورې هم پرمخ يوسي...
او دادی، زموږ ځوان فرهنګيال د پرلپسي کار و زيار په مټ يې په تېراووکلن پېرکې ګڼې رسنيزې او ادبي پنځونې، ليکنې، او ژباړنې ترسره کړې او د چا خبره، د کتابونو څښتن شوی دی. نو داچې په دغو برېو او برياووسره يې زما ارمان هم غځونې کړې، پرې وياړم او د زړه له تله يې د لا ډېرو هاندو هڅو او ځلاندو کارنامو او ښادنامو غو ښتونکی يم!
زيار، اکسفورډ، اګست۲۰۱۲))

ښاغلي سهار د خبريالی په ډګر کې بيلابيل ارزښتناک او ګټورکتابونه ليکلي او ژباړلي دي. دلته يې يوازې د نومونو پرېادونه بسنه کوو:
ځانګيزې ليکنې او ژباړنې:
- خبر څنګه وليکو؟
- مرکه څنګه وکړو؟
- د رپوټ ليکنې ارونه
- انلاين خبريالي
- سخت او نرم خبر
- رسنيزه څيرنه
- اشتهار و بازار (مارکيټنګ په عمل کې)، (ژباړه)

ښاغلي سهار د ژورناليستيکي هلو خلو تر څنګ د يوه ښه ليکوال په توګه خپلې آزموينې د شعر او ادب په ډګرکې هم پخې کړې دي، او په خپلو پنځونو يې د پښتو ادب په غوړېدا او ښېرازی کې اغېزمنه ونده اخېستې ده. په دې تړاو يې تراوسه دا کتابونه د چاپ په پساله پسوللي دي:
ادبي پنځونې او ژباړنې:

- د لونګو ځوندی (شعري ټولګه)
- د چینې تر غاړې راشه (شعري ټولګه)
- هغه لیونی ده (د لنډو کیسو او طنزونو ټولګه)
- د مساپرو دې خدای مل شي (د شاعرانو پیژندګلوي)
- نازنین (ژباړل شوی ناول)
- شیطان په پریوتو کې (ژباړلی ناول)
- د سروزرو صندوق (په پنځو ټوکونوکې عامه معلومات)
او داسې یې یو شمیر نورې لیکنې په چاپي او انټرنېټي رسنیو کې خپرې شوې دي.
ښاغلی نذیراحمد سهار دا مهال د (کابل نیوزتلویزون) د خپرونو د سروال(رئیس)او پازوال (مسوول) په توګه کارکوي.
په رښتیا سره ښاغلي سهار د خپلو هر اړخیزو علمي، ټولنیزو او ادبي آثارو په وسیله د پښتو ادب ډېرګڼلانده او روښانه ساتلی دی، او په دې لاره کې یې د قدراوستاینې وړ خدمتونه تر سره کړې دي.
- ښاغلي ډاکتر صاحب ببرک ارغند چې یو نامتو اووتلی ژورنالیست، نوښتګر او مخکښ داستان لیکونکی دی، په خپله یوه لیکنه کې د یوه ځوان همځانګیز په توګه د ښاغلي سهار د رسنیزو او همداراز ادبي وړتیاوو او هلوځلوپه اړه داسې لیکي:
(جناب نذیراحمد سهار با نګارش نوشته های سودمندی در عرصه های تهیه خبر ، کنکاش ، ګزارش و سایر ژانر های ژورنالستیک و همچنان برګردان آثار مفیدی در این زمینه ها ، ګامهای سازنده یی در رشد و آګاهی بیشترمسلکی جوانان و نوآموزان این عرصه بر داشته است . ژورنالیسم جوان ومعاصر ما زحمات و عرق ریزیهای دانشمندانی چون آقای سهار را فراموش نخواهد نمود . بیاد داشته باشیم که این امروز است که فردا را میسازد. محترم سهار با نوشته ها ، اشعار و برګردانهای جالب و خواندنی خویش از دیر زمانی به اینسودر خدمت علم و فرهنګ کشور قرار دارد. قلم شان تواناتر باد....)
داکتربېرک ارغند (۲۰۱۲/۸/۱۱)
دا هم زموږ پوښتنې او د ښاغلي نذیرسهار غبرګونې:

ــ سهار صاحب زما نیکې هیلې او پېرزوینې ومنئ. مرکه دوی برخې لري، په دې برخه کې زما پوښتنې ستاسې پر ځانګیزو(مسلکي) فعالیتونو راڅرخي، او په بله مرکه کې به د شعر او ادب په تړاو خبرې ولرو.
اجازه راکړئ، چې خپلې پوښتنې پیل کړم :
ــ سمه ده، زه هم خپل سلامونه او پېرزوینې تاسې او ټولو هیوادوالو ته وړاندې کوم، او په خدمت کې مو یم.
پوښتنه :
ښاغلی سهارصاحب! تاسې ژورنالیزم څه ډول راپیژنئ، په کومو ځانګړنو او پوهې سره کېدای شي، چې یو څوک دیوه مسلکي اوتکړه ژورنالیست په توګه راڅرګند شي؟
ځواب :
ژورنالیزم یو ټولنیز مسوولیت دی، چې واقعیتونه راغبرګوي. د پېښو د ابلاغ، تحلیل او تفسیر چاره خبریالي ده. خبریالي حقیقت په واقعي او عیني فضا کې ځاري. اصولا د خبریالی دنده هم له بې‌لاېېلو لارو او ژورنالستیکو ژانرونو او تګلارو همدغه حقیقت ته رسېدل دي. د حقایقو پلټل او زبادول، بې پرېتوب، روغتیا او دقت، د پېښې د اړخونو ترمنځ انډول ساتل، چټکه اطلاع د خبریالی مهم اصول دي، چې خبریا لان یې په پلي کولو مکلف دي. دغه راز مسلکي زده کړې، د ژورنالیزم پر اصولو پو هېدا او د لیکوالی پر تګلارو لاسبری هم د خبریالانو لپاره مهم دي. زه فکر کوم که دغه مسایل زموږ خبریالان په پام کې ونیسي، یا لږ ترلږه دغه ارونه یې په وجود کې وي ، خبریالي به یې هم مسلکي وي اوهم پاموړ.
پوښتنه :
ستاسې پر اند د یوه رسنوال(ژورنالیست)غوره او اساسي دندې څه دي؟
ځواب :
ښه دلته زه رسنوال او ژورنالیست سره بیلوم. رسنوال د دود له مخې هغه کسان دي، چې د رسنیو ملکیت او مالکیت یې په لاس کې وي. هغوی ته د افغانستان د رسنیو قانون خپل شرایط ایښي دي، خو لږترلږه د ژورنالیزم له ډېرسره باید روږدي او نژدې پاتې شوي وي. د ژورنالیست مهمه دنده د حقایقو په رڼا کې د پېښو خپراوی دی. نور ټول ارونه او تګلارې، چې وضع کیږي، د همدغه حقیقت په خدمت کې دي. یانې که د خبري ارزښتونو، انډول، چټکتیا، روغتیا، ټولنیز مسوولیت، اخلاقو، دقت او نورو ارونو خبره کیږي، ټول د حقایقو پر سمې او اغیزناکې خبرتیا ډډه لګوي.

پوښتنه :

د یوه ژورنالیست ګوزارش (رپوټ) او لیکنه پر کومو ځانګیزو(مسلکي) معیارونو او بنسټونو ولاړه وي؟

ځواب :

زه به لږ پر رپوټ وغږېږم. رپوټ په تولیز ډول د خبر او څېړنې په ترکیب کې د صحنو او عیني او واقعي پېښو خبر راکوي. په راپور کې د خبریال مشاهده باید رو ښانه وي. راپور ډېری پر دوو توکو ((ولې)) او ((څنګه)) راڅرخي. په ولې کې خبریال د پېښې لاملونه یا په تولیزه توګه (Hard News) وړاندې کوي، خو په څنګه کې بیا د پېښې سپرنه او انځورګري پیلېږي. دغه برخه ډېره نرم خبر یا (Soft News) ته پاتې کیږي. اروا‌پوهان هم وایي، چې مخاطبان د نورو توکو په پرتله ډېری پر ولې او څنګه ټینګار کوي. موږ په رپوټ کې د رسنی د بنې، موضوع او سبک له مخې ګڼ ډولونه لرو، چې پر هر یوه بحث به ډېر وخت واخلي، خو په عمومي ډول مخاطب پوهنه، عینیت، روایت، د رسمي او نارسمي سرچینو غږول، انډول، څېړنه، مشاهدې، مرکې، سبک یا د بیان ډول، شننه (تحلیل) او ځینې نور ارونه، چې مخکې مې هم یاد کړل، د یوه رپوټ او راپورټر لپاره مهم دي.

پوښتنه :

د رسنیو او وینا آزادي څه ډول راپیژنئ، آیا د بیان اومطبوعاتو آزادي کوم سرحد لري او که نه؟ که یې لري، کوم مسایل پکې رانغښتي دي؟

ځواب :

د بیان د ازادی تعریف او د دغي ازادی د پولو او بریدونو ټاکل، په ټرلو او ولسواکو دواړو ټولنو کې نااندریزه سکالو(اختلافي موضوع) ده.

د بیان ازادي مثبت او په ځینو مواردو کې منفي دواړه اړخونه لري، خو دغه دواړه اړخونه له بیان نه د کار اخستلو په څرنګتیا پورې اړه لري. بیان کېدای شي، په خپله لفظي ادانه کې فرد، افرادو او د افرادو یوې ډلې یا ټولنې ته زیان ورسوي، خو دا ستونزمن کار دی، چې دغه زیان اندازه کړای شي، یا په زغرده د بیان د زیان قضاوت وشي.

په ټولنو کې ډېر داسې مسایل پیښیږی، چې په ښکاره د فرد یا د افرادو د یوې ډلې په نظر زیانناک وي. دغو ټولو ته لا څوک پر دې نه دي بریالي شوي، چې پولې وټاکي او یا یې د ګټې او زیان رښتینی قضاوت وکړای شي، خو په تولیز ډول هېوادونه او ټولنې یو لړ ارزښتونه او کټې لري، چې په مدني قوانینو او ټولنیز دود او عرف کې یې پر خوندیتابه ټینګار کیږي. دغه ارزښتونه په ځینو مواردو کې د بیان دازادی پولې هم ټاکي. د بیان د ازادی د محدودیت په برخه کې د انساني کرامت او فردي - ټولنیز خوندیتوب په څېر ځینې نور ارونه هم شته، چې په مستقیم ډول د خلکو له شخصیت او ژوند سره تړاو لري. هیڅوک او هیڅ قانون هم چاته دا حق نه ورکوي، چې د نورو پر حقونو تېری وشي. دغو مسایلو ته په پام سره دا قضاوت کېدای شي، چې د بیان ازادي د ټولنې او نظام له شته قوانینو سره همغږی ته اړه ده. رسنی د ولسواکی د څلورم ځواک په توګه د ملي ګټو او ټولنیز فکري- ذهني امنیت په برخه کې د دریګونو قواوو په څېر برابر مسوولیت لري. په دې صورت کې یولړ مسوولیتونه هم ورته راجع کیږي، چې په نه اجرا کولو یا سرغړونې سره یې ټولنیزې ناخوالي او یوه ذهني- فکري نا امني زیږي.

پوښتنه :

تاسي خبر یاست، چې په افغانستان کې د تیرو کلونو په پرتله د وینا آزادي، د رسنیوآزادي او د ژورنالیستانو کار او فعالیت له خندوځند او ان ګواښ سره مخامخ شوی دی. تاسي د یوه ژورنالیست په توګه دا ستونزی څه ډول څېرئ؟

ځواب :

د افغانستان په څېر ټولنه کې د رسنیو پر وړاندې ننګونې اوګواښنې دوه اړخه لري، چې یو یې‌پخپله له رسنی او ژورنالست نه سرچینه اخلي او بل له بهره نور فاکتورونه دي. د داخلي اړخ مساله د خبریالانو او د رسنیو د مسوولانو له نامسلکي چلند او دغه راز پالیسیو، دریځونو او ځانسانسوریو سرچینه اخلي. ځانسانسوري هم په ډېری مواردو کې د متوجه بهرنیو ګواښونو پر بنسټ رامنځته کیږي، چې دا په افغاني رسنیو کې د مسلکي کار پر وړاندې یو ستر خند دی.

له بهره هم موږ ګڼ ګواښونه او ننګونې لرو، چې زورواکان، وسله والې ډلې، حکومتي چاړواکي او دغه راز یو شمېر دودیز مسایل پکې برخه لري.

څو ورځې وړاندې مو د رسنیو د مسوولانو په یوه غونډه کې د پېښتنو په یوه قبیله کې پر یوه ډېر ناوړه دود خبرې وکړې، چې که رسنی پرې غږیږي، کېدای شي د ټولې قبیلې دښمني پرغاړه واخلي. پر دې مو هم خبرې وکړې، چې څنګه ددغو ګواښونو پر وړاندې یوه ګډه مقابله وشي، خو دغه مقابله د افغانستان په څېر هېواد کې، چې قانون پکې په بشپړه توګه لا واکمن نه دی او خپله چاړواکي هم په ډېرو مواردو کې د پېښو او حقایقو د وېش مخنیوی کوي، یوڅه ګواښناک دی، خو ناممکن کار نه دی.

پوښتنه :

د ناورو ټولنيزو دودونو په له منځه وړلو يا هم نومهالوني (مډرن كولو) كې د رسنيو رول څنګه ارزوئ، ايا كېداى شي يولړ ټولمنلي پښتني دودونه مډرن نومهالي کړ شي او له منفي هغو سره يې مبارزه وشي يا له منځه يووړل شي؟

ځواب :

په وسمهالې نړى كې د مډرنايزيشن پخوانى لاري چارې له منځه تللي او اوس ټول تمركز په رسنيو دى، څكه رسنۍ كولاى شي خلكو ته فكر او اړخ وركړي. ځينې دودونه د تېرو خلكو د ازمېښتو زيږنده دي، خو دا، چې نړۍ ګلوبلايز كيږي، د دودونو ساحه وړه كيږي او دوام نه كوي. په پښتني او افغاني ټولنه كې هم داسې دودونه شته، چې منفي اړخونه يې زيات دي. ډيرى هغه هېوادونه، چې د رسنيو ملكيت او مالكيت يې پراخ دى، په دې لټه كې دي، چې خپل فرهنګ او دود ته پراختيا وركړي او په يوه نوي بڼه يې عام كړي. دا كار د يو شمېر ټولنو په زيان هم دى لكه دريشي، چې د لويديز لباس دى، خو اوس زموږ په ټولنه كې هم تر ډيره عام شوى دى.

د افغانستان په ټولنه كې دوديزې لوبې مخ پر وركېدو دي، كه څه هم دا مثبت دودونه دي، خو د توكميزو ارزښتونو د له منځه تلو او دغه راز د يو شمېر لوبو د نړيوال ارزښت له مخې له پرمختګه لوېدلي او ورو ورو د خلكو له ذهن او دوده غورځي. په رسنيو كې د رنګارنګو سكالوو راتګ، د سندرو صحنې، سريال او ډرامې، چې د نورو هېوادونو د فرهنګ ښكارندويي كوي، پر ټولنه اغيز شيندي او ورو ورو تغذيه كيږي.

په اوسنى نړى كې د يوه يوازيني پرځان بسيا فرهنګ خوندي كول ستونزمن كار دى، څكه د سترو ملتونو فرهنګونه د هغوى د اقتصادي او رسنيزو فعاليتونو په مټ پر كمزورو ملتونو اغيز پريباسي. ټولنې بايد دا ډول جريانونه د ځان لپاره ګواښ ونه ګڼي، خو لازمه ده، چې د دا ډول جريان د مثبت استعمال او خپل هغه د تداوم او بداينې په خاطر پر ملي فرهنګونو هم كار وشي او له نړيوالو هغو سره، چې له ټولنې، او عقيدې سره يې اړخ لګوي، همغږي راولي.

پوښتنه :

د رسنيو يو شمېر كارپوهان په دې باور دي، چې د تكنالوژۍ په ځانګړي توګه د رسنيزو وسايلو چټک پرمختګ ـ كورنى نظام شړوي، دغه ليدتوګه څومره ربښتينې ده؟

ځواب :

رسنۍ او رسنيز وسايل په خپل ځاى ډېر ارزښت لري. په عمومي ډول نه يوازې دا، چې كورنى نظام يې نه دى شړولى، بلكې نړى يې هم د يوه كلي او كورنى په څېر سره كوچنى كړې ده. په ځينو مواردو كې كېداى شي تكنالوژيک وسايل انسان د فرد پالنې پر لور بوځي او د كورنى ټولنيز سيستم وشړوي، خو دا د وسيلې د استعمال په څرنګتيا پورې اړه لري. په ايفون كې ډېر ځله فرد له نورو لرې په انترنيټ او بنډارخونو كې بوخت وي او د كورنى له غړو سره له تعاملي حالت نه وځي. يا د ټيليفون په راتګ سره، پخوانى مثبت دود، چې راشه درشه او مخامخ پوښتنې وې، له منځه تللى او اوس يوازې په يوه ټيليفوني اړيكه اكتفا كيږي. له ټكنالوژي او وسايلو سره دا ډول چلند طبعا، چې په ټولنه كې د افرادو ترمنځ مخامخ اړيكې نفى كوي او يو ډول فاصله زيږوي، خو بيا هم دا په دې پوره اړه لري، چې موږ له وسايلو نه څه ډول، چېرته او په كومو شرايطو كې ګټه اخلو.

پوښتنه :

دا چې زموږ په هيواد كې ځينې حكومتي او دولتي چاروايكي په سياسي، ټولنيز او اقتصادي فساد ككړ دي او خپلې ګټې په خطر كې ويني نو د دله ييزو رسنيو پازوال (مسوولين) او ډيرى ژورناليستان د فشار، خطر او ان د مرګ تر ګواښه مخامخوي او تر قضايي عدلي تعقيب لاندى نيول كيږي. تاسي د يوه آزمويلي او مخينه وال ژورناليست په توګه د دغو ستونزو او خنډونو پر وړاندى څه ليد لرئ؟

ځواب :

ګډ كار او ګډه دفاع يې يوازينى لاره ده.

پوښتنه :

ستاسي له انده د ژورناليستانو ملي او نړيوالې ټولنې څه ډول كولاى شي، چې د ژورناليستانو او خبريالانو د شهادت په وړاندې خپله وړتيا او مقاومت وښيي، چې د داسې زړه بوږنوونكو پيښو مخه ډب كړي؟

ځواب :

له بده مرغه په افغانستان كې ډيرى دغسې ټولنې د شخصي، ګوندي او سياسي ګټو پر بنسټ جوړې شوې او په دا وړ مسايلو كې يې چلند هم تر ډيره سليقوي او ګوندي دى. له دوى نه ډيره تمه په كار هم نه ده، خو نړيوالې ټولنې په دې برخه كې ډېر كار كولاى شي.

زه د خبريالانو لپاره د دريو څيزونو پر خونديتوب ټينګار كوم. ژوند، دنده او كاري چاپيريال. كه چېرې قوانين پلي شي او كاري چاپيريال او وظيفوي مصئونيت يې تضمين شي، د خبريالانو پر وړاندې به شته ننګونې راكمې شي.

پوښتنه :
دا جوته ده، چې تاسي د ژورنالیزم او ادبیاتو په برخه کې ځرګندې بریاوې لرئ. دغه دواړې برخې څه ډول سره پرتله کوئ او څېله وړتیا په کومه یوه کې وینئ؟
ځواب :
ډېر خلک ادبیات او ژورنالیزم خور او ورور ګڼي. خو ادب او ژورنالیزم د ګډو ځانګړنو ترڅنګ ځینې داسي ځانګړنې هم لري، چې یوتربله یې بېلوي. په ژورنالیزم کې موږ پر حقیقت تمرکز کوو، خو په ادبیاتو کې تخیل مهم فاکتور دی. که په ژورنالیزم کې له ادبي ژانرونو او تخیل کار اخستل کیږي هم، د خبر، ریوټ یا هم بل ژورنالستي ژانر په خدمت کې وي، یاني تخیل او ادبي سبک او تکلار حقیقت تر شعاع لاندې رانه ولي، بلکې د حقیقت په خدمت کې وي. پخوا، چې ادبیات تر ژورنالیزم مخکښ ډګر درلود، پر ژورنالیزم یې اغیز ډېر و، خو اوس د رسنیو په ودې او ټکنالوژیک پرمختګ سره ادبیات د ژورنالیزم تر اغیز لاندې دي. په افغانستان کې برعکس لا هم ژورنالیزم د ادبیاتو تر درانده اغیز لاندې دی، ځکه دلته د خبریالانو ډېرى تشې ادیبانو او شاعرانو ډکې کړې، طبعا، چې ژورنالستیکې چارې یې هم په ادبي هغو ځروبې دي.
په دې وروستیو کې موږ په ژورنالستیکي ژانرونو کې نوي سبکونه وینو، لکه الماسي سبک، کیسه ییز سبک او داسې نور، چې د ژورنالیزم او ادبیاتو یو ګډ ترکیب دی.
زه په مسلکي لحاظ له ژورنالیزم سره تړلی یم او په دې برخه کې مې د لیسانس په کچه زده کړې کړې دي. په ادبیاتو کې د نظر او تیوري ورکولو پرځای هڅه کوم عملي کار وکړم، په مسلکي لحاظ ځان په هغه حد کې نه ګڼم، چې په ادبي مسایلو کې بحث او مباحثې وکړم.
پوښتنه :
د خبر د ډولونو او ځرنګوالي په اړه مو نظر څه دی؟ د یوه خبر او یا ژورنالیستیک ژانر لپاره کوم سبک، اصول او بنستونه باید په پام کې ونیول شي؟
ځواب :
اوس په عمومي ډول خبرونه په دوو ډولونو ویشل کیږي، چې یو نرم او بل سخت دي. پخوا په لسګونو ډوله خبرونه تعریف شوي، خو زه پر همدې ډولونو ټینګار کوم، ځکه دغه دوه ډوله خبرونه ټولې بنې په ځان کې رانغاړي.
د ژانر په اړه باید ووایم، چې موږ د رسنیو بېلابېل ډولونه لرو، چې د هغو په پامنیوي سره د سبک بڼه هم ټاکل کیږي. په ټلویزیون کې به یو ډول وي، په راډیو کې بل ډول او په انلاین او چاپي رسنیو کې بل ډول. په عمومي ډول په سختو یا هارډ خبرونو کې سرچپه هرم سبک او په سافټ یا نرمو خبرونو کې کیسه ییز سبک کارول کیږي، خو بیا هم د سبک انتخاب په موضوع، سلیقې، د رسنۍ په ډول او نورو مسایلو پورې تړاو لري.
پوښتنه :
راډیواو تلویزون د اغیزمنو ډله ییزو رسنیو په توګه د یوه هیواد د خلکو د ذهن په ویښتیا او بیدارۍ کې څومره رول لوبولای شي؟
ځواب :
رسنۍ په عمومي ډول د ویښتابه لپاره ښې وسیلې دي. همدا اوس د عربو په پسرلي کې د الجزیرې رول ټولو ته جوت دی. په افغانستان کې هم رسنیو د عامه ذهنیت په روښانه کولو او دغه راز ویښتابه کې رغنده رول لوبولی دی.
پوښتنه :
ستاسي پر اند د یوه تلویزوني خبر لپاره د هغه متن او که د هغه اړوند انځور ډیر اړین دی؟
ځواب :
په ټلویزیون کې د خبر او ریوټ محور تصویر دی، خو غږ او متن یې بشپړوونکي دي. یاني دا درې واړه سره لازم او ملزوم دي. خو دا واقعیت هم دی، چې په ټلویزیون کې ډېرځله متن د تصویر په خدمت کې وي.
پوښتنه :
د جنایي او نورو غمجنو او ویرجنو پېښو خبرونه د لیدونکو او اوریدونکو پر روحیاتو باندې څومره منفي اغیز لري، دلته د ژورنالستیکو اخلاقو حکم څه دی؟

ځواب :
موږ د خبریالی د تکلارو له مخې د پېښو د پوښښ لپاره د مسلکي ارونو ترڅنګ یو لړ اخلاقي ارونه هم لرو، چې ژورنالیستان یې په رعایت مکلف دي. لکه د مړو، سختو ټپیانو، مجرمانو او... تصویر نه خپرول، یا پر تصویر پرده اچول. دلته د حقوقو او اخلاقو ترمنځ ټکر هم پېښېدای شي، چې یو شمېر خبریالان یې ترمنځ توپیر نه شي کولای. حقوق عموما د جرم تر ارتکاب وروسته عمل کوي، خو اخلاق کېدای شي د انسان په داخل کې هر وخت عمل وکړي.

کېدای شي په اخلاقي لحاظ خبریال دا ښه وګڼي، چې د یوه تورن یا متضرر تصویر خپور کړي، حال دا، چې په حقوقي لحاظ د جرم او ضرر له تثبیت پرته تصویر خپرول منع دي. یا برعکس که مخاطبان د یوه ثابت مجرم عکس وغواړي رسنی یې باید ور وښیي، خو دا د کس وژل دي. دلته مساله حقوقي اړخ نیسي، خو که اخلاقي اړخ ونیسي، نو بیا د مجرم تصویر نه خپرېږي او د کس حیثیت ساتل کېږي.

موږ په رسنیو کې له لویه سره دوه ډوله اخلاق لرو، چې یو رسنیز- ژورنالستي اخلاق دي او بل تولنیز. په رسنیزو اخلاقو کې خبریال ته حکم کېږي او په تولنیزو هغو کې تلقین. رسنیز- ژورنالستي اخلاق موږ ته حکم کوي، چې پېښې تر مخاطبانو ورسوو، خو تولنیز اخلاق د ځینو مسایلو په تړاو سپارښتنې کوي او کېدای شي په یو نیم مورد کې ځانسانسوري هم رامنځته کړي. په ژورنالیزم کې د اخلاقو بحث ډېر ګونګ دی. رسنیز اخلاق موږ ته حکم کوي، چې د ځانمرګي برید ژر خبر او رپوټ ورکړو، خو تولنیز اخلاق حکم کوي، چې له ټپیانو سره مرسته وکړو. دغلته یو تقابل رامنځته کېږي، چې خبریال په یوه دوه لار کې واقع کوي. دې ته تر اوسه هیڅ تولنې او رسنی هم حل لاره نه ده را ایستلې.

پوښتنه :

ستاسې لید د هیواد د ژورنالیستانو، په تیره بیا د رادیو او تلویزون د آزمویلو او پخو کادرونو او کارکوونکو په راغونډولو او د یوې داسې غښتلي او مسلکي رادیو تلویزوني شبکې پر بیا جوړولو کې، چې په علمي، سیاسي، ملي، ادبي او فرهنګي او نورو پوهنیزو خپرونو کې څرګنده اغیز او رول ولري، څه دی؟

ځواب :

دا خورا ښه نظر دی، خو په رسنیو کې بازار او اقتصادي مسایل مهم دي. که چېرې موږ خپلو ملي سوداګرو ته په رسنیز ډګر کې د یوه دادمن بازار او اقتصادي ګټو تضمین ورکړو، یا د رسنی د خودکفایي لپاره تثبیت شوې تمویلي سرچینې پیدا کړو، کېدای شي دغسې یوه کارته زمینه برابره شي، له دې پرته د یوه فعال او بریالي تلویزیوني چینل جوړول ستره پانګونه غواړي.

پوښتنه :

تاسې دیو ځوان او تکړه ژورنالیست په توګه دهیواد د ننه او په بهر کې د ژورنالیستانو تولنې او د هنرمندانو اتحادیې ته څه پیغام لرئ؟

ځواب :

په افغانستان کې خبریالي خورا سخت او پېچلی مسلک دی. ژورنالیستان تل له ستونزو سره لاس او ګریوان دي. د خبریالانو د تولنو او خبریالانو ترمنځ ځنځیري اړیکو ته اړتیا ده. دا له موږ سره د حقایقو په پلټنه او د ګوابښونو پر وړاندې په ګډه دفاع کې مرسته کوي. د یوه کشر په توګه به همدا پیغام بس وي.

ښاغلی سهار صاحب له تاسې څخه ډیره مننه، چې زما پوښتنو ته مو پوره او کره ځوابونه راکړل.ادبي او فرهنګي ډیوې مو تل ځلانده او روښانه اوسه.

محترم مسعود صاحب له تاسې نه هم د زړه له کومې مننه کوم.

په ډیره ادبي مینه او درنښت :

انجنیرعبدالقادر « مسعود »

اصلی صفحه ته

www.said-afghani.org